

А. О. Гусєв

аспірант II року навчання
спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: д. е. н., проф. О. В. Побережець

БЕЗУМОВНИЙ БАЗОВИЙ ДОХІД: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПАРАДИГМА МАЙБУТНЬОГО ЧИ ПОПУЛІСТИЧНА УТОПІЯ

Постіндустріальна економіка, Четверта промислова революція та витіснення людської праці шляхом активного впровадження новітніх технологій спричиняє виникнення принципово нових умов економічної кон'юнктури на всіх рівнях. Зазначені новітні тенденції викликають загострення існуючих та появу фундаментально нових соціально-економічних проблем. На сьогоднішній день особливої гостроти набуває загроза всеохоплюючого технологічного безробіття, що потребуватиме радикальних трансформацій у системі соціального забезпечення населення. Однією з найбільш розповсюджених ідей подолання негативних наслідків майбутнього технологічного безробіття є концепція безумовного базового доходу, дослідження реалістичності впровадження якої за сучасних умов поставлено за мету в даних тезах.

Безумовний базовий дохід в загальному широкому розумінні визначається як особлива форма економічного стимулювання та соціальної допомоги, що надається кожному громадянину незалежно від соціально-майнового стану [1, с. 79].

Основними ознаками безумовного базового доходу в класичному вигляді вважаються:

- універсальність (сплачується всім громадянам незалежно від соціально-майнових ознак);
- індивідуальність (сплачується без урахування структури домогосподарства, доходів та вартості майна інших членів родини);
- безумовність (сплачується без додаткових умов щодо обов'язковості працевлаштування чи залученості до громадської діяльності);

- достатність (сплачується у розмірі, достатньому для задоволення базових потреб індивіда, тобто на рівні, не нижчому за реальний прожитковий мінімум) [2, с. 33];

- регулярність (сплачується на постійній регулярній основі, а не як разова виплата);

- монетарна форма (сплачується у грошовій формі) [3, с. 111].

Головними перевагами та причинами виникнення й подальшого розвитку концепції безумовного базового доходу як новітньої форми соціального забезпечення є:

- масова автоматизація та роботизація бізнес-процесів внаслідок науково-технічного процесу та Індустрії 4.0, що в майбутньому загрожує виникненню технологічного безробіття всеохоплюючих масштабів;

- розв'язання проблеми фактичного примусового характеру праці, що дозволить індивіду обирати сферу діяльності виходячи з власних потреб саморозвитку, а не з огляду фізичного виживання;

- зниження соціально-економічного розшарування населення завдяки виплатам в однаковому розмірі для всіх громадян;

- бюрократичний характер існуючих соціальних виплат, що ґрунтуються на формальних ознаках, а також вимагають значних державних витрат на їх адміністрування.

Ідея безумовного базового доходу виникла ще в 60-х рр. ХХ ст. – задовго до початку Четвертої промислової революції, проте її практична реалізація в суцільній формі на сьогоднішній день не відбулася в жодній країні світу. Ключовими перешкодами впровадження безумовного базового доходу є:

- стрімке збільшення державних видатків, що вимагатиме впровадження фундаментально нових механізмів забезпечення бюджетних надходжень;

- загроза скорочення частки економічно активного населення внаслідок отримання гарантованого доходу;

- масова імміграція населення, головним чином, за рахунок мігрантів з найменш розвинених країн світу, які не стануть робочої сили, а лише отримуватимуть з державного бюджету безумовний базовий дохід;

- несприйняття концепції значною частиною суспільства країни, оскільки така модель фактично означатиме

перерозподіл національного багатства на користь економічно неактивного населення, які проживатимуть лише за рахунок гарантованого доходу.

Слід зазначити, що у якості тимчасового перехідного етапу можуть бути запроваджені гібридні форми безумовного базового доходу, які, зокрема, можуть передбачати: виплату неповного доходу, тобто у нижчому за реальний прожитковий мінімум розмірі; виплату доходу не всім категоріям громадян; здійснення виплат лише протягом певного обмеженого періоду тощо.

На сьогоднішній день серед вчених-економістів не існує єдиного розуміння стосовно майбутніх перспектив безумовного базового доходу: існують думки як щодо провідної ролі безумовного базового доходу в майбутній системі соціального забезпечення, так і щодо утопічності та популістського характеру самої ідеї, яка не зможе бути втілена в реальних умовах.

Таким чином, безумовний базовий дохід є новою теоретичною концепцією соціального забезпечення населення, що набуває особливої актуальності саме в сучасних умовах Індустрії 4.0. На сьогоднішній день існує чимало недоліків та невирішених проблем, що не дозволяє її впроваджувати в загальному вигляді на постійній основі. Проте, у випадку усунення цих проблем, а також якщо темпи роботизації та витіснення нині існуючих професій внаслідок Індустрії 4.0 стрімко збільшаться і при цьому попит на нові професії буде недостатнім для задоволення пропозиції на ринку праці, безумовний базовий дохід може стати головним інструментом соціальної політики держави.

Список використаних джерел

1. Ковтун Н. М., Шкіль Л. Л., Венцель Н. В. Безумовний базовий дохід як фактор нівеляції соціальних ризиків в умовах модернізаційних викликів Industry 4.0. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки*. 2021. Вип. 1 (89). С. 76–87.
2. Длугопольський О. В., Длугопольська Т. І. Концепція безумовного базового доходу як альтернатива Бісмарківській моделі держави добробуту: від теоретичних студій до експериментальних практик. *Економіка: реалії часу*. 2017. № 2 (30). С. 32–46.
3. Колот А. М., Герасименко О. О. Безумовний базовий дохід у дзеркалі нової соціоекономічної та епідеміологічної реальності. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 1 (47). С. 103–124.